

Maavara (pealmaa-)kaevandamisega tekkida võiva mõju hindamise juhend kaitsealusele liigile või loodusdirektiivi elupaigatüübile lähtuvalt antud väärtus(te) üleriigilise soodsa seisundi tagamise vajadusest (seisuga 07.03.2025)

1. Taust

Riigikohus on oma 14.03.2024 otsuses 3-20-1657¹ leidnud, et Keskkonnaamet (KeA) on kaevandamisloa andmisest keeldumise põhjendatust **hinnanud ebatäielikult, jättes seejuures arvestamata mõjud üleriigiliselt liigi või elupaigatüübi soodsa seisundi tagamisele. Kohus on leidnud, et tegevuse mõju olulisuse hindamisel on asjakohane võrrelda elupaigakadu selle liigi elupaikade pindalaga terves riigis. Kohtu hinnangul tuleks kumulatiivsete mõjude olulisuse välistamiseks arvestada ka elupaikade üleriigilist kumulatiivset kadu.**

Ebatäielik hindamine väljendub eelkõige selles, et KeA pole välja selgitanud, kas elupaigatüübi 7110*ja III kaitsekategooria liikide hävimine kavandatava tegevuse tõttu toob kaasa olulise keskkonnamõju eraldiseisvalt või kumulatiivselt ning kas sellist mõju on võimalik vältida tulemuslike leevendusmeetmetega.

KeA peab keelduma loa andmisest, kui tegevusega kaasneb keskkonnaoht, mida ei ole võimalik vältida, välja arvatud juhul, kui huvi keskkonnaloa andmiseks on ülekaalukas ja tegevusel puudub mõistlik alternatiiv ning on võetud ohu vähendamise meetmed (Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) § 52 lg 1 p 6)

Kohtu hinnangul ei hinnanud KeA piisavalt, kas tegevusega kaasneb keskkonnaoht, mida ei ole võimalik vältida (KeÜS § 52 lg 1 p 6).

Keskkonnaoht on olukord kui piisava tõenäosusega tekib oluline keskkonnahüüring (KeÜS § 5)

Oluline keskkonnahüüring tekib siis kui (KeÜS § 3 lg 2)

1) ületatakse KeÜS § 7 lg 3 sätestatud keskkonna kvaliteedi piirväärtusi;

2) põhjustatakse KeÜS § 7 lõikes 5 sätestatud saastatus;

3) põhjustatakse keskkonnakahju;

4) põhjustatakse oluline keskkonnamõju

5) tekitatakse oluline ebasoodne mõju Euroopa Liidu Natura 2000 (edaspidi Natura) võrgustiku alale.

Keskkonnamõju on oluline, kui see võib eeldatavalt ületada mõjuala keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara (Keskkonnajuhtimissüsteemide seadus § 2².)

Mõju olulisuse hindamiseks on kohtu hinnangul keske tähtsusega, kuivõrd tegevus takistab eraldi või muude tegevustega kumulatiivselt kaitstava loodusväärtuse soodsa seisundi tagamist. Riigikohtu hinnangul võib näiteks oluliseks keskkonnahüüringuks olla elurikkuse seisukohalt ka sellise raba hävimine, mis pole kaitse all ja millel ei leidu kaitsealuseid liike või elupaigatüüpe.

2. Eesmärk ja üldised põhimõtted

Juhendi eesmärk

Käesolev juhend on koostatud KeA siseseks töövahendiks, mille eesmärk on:

- anda keskkonnaloa taotluse menetlejale **toetavad suunised kaalutlemiseks,**
- **ühtlustada ameti praktikat** mõju hindamisel nii eelhinnangu koostamisel kui ka KMH programmi ja KMH asjakohasuse hindamisel ja
- **tõsta** eeltoodust tulenevalt **otsuste ja menetlusprotsessi kvaliteeti.**

¹ <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-20-1657/78>

Kasutajad

- KeA **maapõuebüroo (MB) spetsialistidele** keskkonnaloa menetluses ning sisendi andmiseks
- KeA **eluslooduse valdkonna spetsialistidele** (looduskasutuse osakonna piirkondlik spetsialist, kes suunab selle vajadusel edasi liigi/elupaiga spetsialistile) vastavalt juhendis toodud olukordadele (vajadusel tuleb eksperthinnang sisse tellida).

Juhendi kasutamine

Juhendit tuleb peamiselt kasutada järgnevates keskkonnaloa taotluse menetlusetappides:

- taotluse nõuetekohasuse hindamine (21 päeva jooksul taotluse esitamisest)
- Eelhinnangu ja KMH algatamise/mittealgatamise koostamine (90 päeva jooksul nõuetekohase taotluse esitamisest)
- KMH programmi ja KMH aruande hindamise etapis (vajadusel).
- loa eelnõu koostamisel ja loa väljastamisel (kontrollida, et vahepeal ei ole keeldumise aluseid tekkinud)

Otsustuskohad ja joonised

Juhend sisaldab otsustuspuid ja jooniseid 1-4 kaevandamisel tekkiva olulise keskkonnamõju tuvastamiseks liigile/elupaigatüübile ning selle tegevuse lubatavuse hindamiseks ja leevendusmeetmete määramiseks. Tekstis on otsustuskohad kirjeldatud detailsemalt kui joonistel, seega tuleks neid kasutada paralleelselt ning arvestada, et joonistel on pigem lihtsustav ja illustratiivne funktsioon.

Otsuse tegemine

Mõju hindamine kahes tsoonis:

- 1) **Tsoon 1 - otsene mõju:** mõju mäeeraldisel ja selle teenindusmaal asuvatele väärtustele (vt joonis 1),
- 2) **Tsoon 2 - kaudne mõju:** mõju mäeeraldisel ja selle teenindusmaa puhveralal asuvatele väärtustele (vt. p 3.2.1 ja jooniseid 2-4).

Otsuse tegemisel lähtutakse eelkõige väärtuste (kaitsealused liigid ja LoD elupaigatüübid) **üle-eestilisest seisundist**, st tuginetakse:

- **punase nimestiku (PN) hinnangule** ning
- **Loodus- ja Linnudirektiivi (LoD ja LiD) artikkel 17 ja 12 aruande tulemustele** (vt ptk 5 Infoallikad).

LoD elupaigatüübi olemasolu kontrollimine: kasutada tuleb natura_elupaik kaardikihti (EELIS: \looduskaitse\vaartused\natura_elupaik). LoD elupaigatüübid on nähtavad ka Metsaregistris (<https://mets-ame.envir.ee/#/>): KIHID\Muud\Natura elupaik

Täiendava inventuuri läbiviimise vajadus

1. Kui natura elupaik kaardikihil oleva elupaigatüübi inventeerimisandmed on vanemad kui peatükis 5.2 kirjas (sõltuvalt elupaigatüübist **12-30 aastat**)
2. Liigi elupaiga vaatlusandmed on vanemad **kui 10 aastat**²
3. Andmete adekvaatsuses on muul põhjusel alust kahelda

Looduskasutuse valdkonna spetsialistil tuleb täiendava inventuuri läbiviimiseks või andmestiku kontrollimiseks pöörduda piirkondliku liigi või elupaiga spetsialisti poole. Elupaikade puhul võib see olla ka kameraalne hindamine, tuginedes varasemate inventuuride põhjal määratud 0-elupaikade andmekihile ja/või takseerandmetele.

Juhul, kui KeA-l puudub võimekus jooksvalt inventuuri läbi viia ja/või selle läbiviimine ei ole ajaliselt võimalik (st toimuks liigi mõistes ebasobival ajal) pikendatakse menetlust vajalike andmete hankimiseks. Alternatiivina saab taotleja ise inventuuri tellida, kuid selle lähteülesanne on soovitatav KeA-ga kooskõlastada. Seejärel tuleb andmed EELISes ajakohastada/täiendada ning menetlusega alustada nõ puhtalt lehelt.

Kumulatiivsete mõjude hindamisel tuleks ideaalis arvestada üle Eesti toimuvaid teisi arendustegevusi ja otsuseid (nt mis tegevusload antud mis tegevustele, mis tingimustel). Sellist lähenemist käesolev juhisi siiski välja ei paku, sest tänasel päeval puuduvad selleks vajalikud tugisüsteemid (nt ühtne andmebaas ja operatiivne väärtuste pindala kao/tekke jälgimine väärtuse seisundi muutuse tuvastamiseks, kõigi planeeritud/kooskõlastatud ja realiseeritud tegevuste ülevaate hoidmiseks), mistõttu oleks tegemist väga ajamahuka ja praktikas võimatu ettevõtmisega. **Kuna käesolevas väljapakutud lähenemises arvestatakse väärtuste üleeestiliste seisundi hinnangutega, mida antakse perioodiliselt (~6-10 aasta tagant), siis saab väita, et kumulatiivsete mõjudega arvestatakse**, kuigi see toimub teatava viibega, sõltuvalt seisundi hinnangu andmise ajast, selle aluseks olevatest andmetest ning toleks hetkeks realiseerunud arendustegevustest.

Erisus Natura hindamise korral

Juhend on mõeldud kasutamiseks kaalutlusotsuste puhul, kus **Natura 2000 asjakohast hindamist ei ole vaja läbi viia**. Kui esialgne andmeanalüüs näitab, et Natura aladel eesmärgiks seatud väärtustele on negatiivne mõju välistatud, saab juhendit kasutada. Kui jääb üles kahtlus, et mõju võib siiski olla, tuleb minna Natura asjakohasesse hindamisse, mis on omaette protseduur. Natura asjakohane hindamine on keskkonnamõju hindamise (KMH) või keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) osa, mille käigus hinnatakse plaanitava tegevuse või planeeringu mõju Natura 2000 võrgustiku aladele³ ning tegemist on omaette protseduuriga, millel on oma erisused.

Erisus loa pikendamise korral

Kui tegemist on aktiivse kaevandamise⁴ alaga ning loa pikendamisel ei muutu varasema loaga kehtestatud kaevandamismahud ning ala pindala, **siis uue loa väljastamisele liigikaitseliselt takistust tüüpiliselt juhul ei seata**.

² Tuginedes "Metsade väärtuspõhise kaitse korraldamise ja majandamise juhisele (kinnitatud KeA 02.01.2024 korraldusega nr 1-3/24/1)", mille kohaselt loetakse andmeid vananenuks, kui need on üle 10 aasta vanad.

³ <https://k6k.ee/oskaosaleda/natura-hindamine>

⁴ *Aktiivse kaevandamine - katend on vähemalt ühes osas eemaldatud ehk ala on kaevandamiseks ettevalmistatud.*

Siiski tuleb kontrollida väärtusi mäeeraldisel ja selle teenindusmaal ja puhveralal (250-500m). Kui tuvastatakse kattuvus liigikaitseliste väärtustega, **võetakse sisend KeA eluslooduse poolelt**, et välja selgitada võimalikud leevendusmeetmed.

Erandiks on olukord, kus ala kattub **I kk liigi elupaigaga**, mille puhul tuleb kõikide teadaolevate elupaikade või kasvukohtade kaitse tagada kaitsealade või hoiualade moodustamise või püsielupaikade kindlaksmääramisega (LKS I§ 48 lg 1). Va. juhul kui elupaiga kattumine mäeeraldisel ja selle teenindusmaaga on marginaalne või vähetähtis ning liik kuulub punkti 3.1 erandi c alla

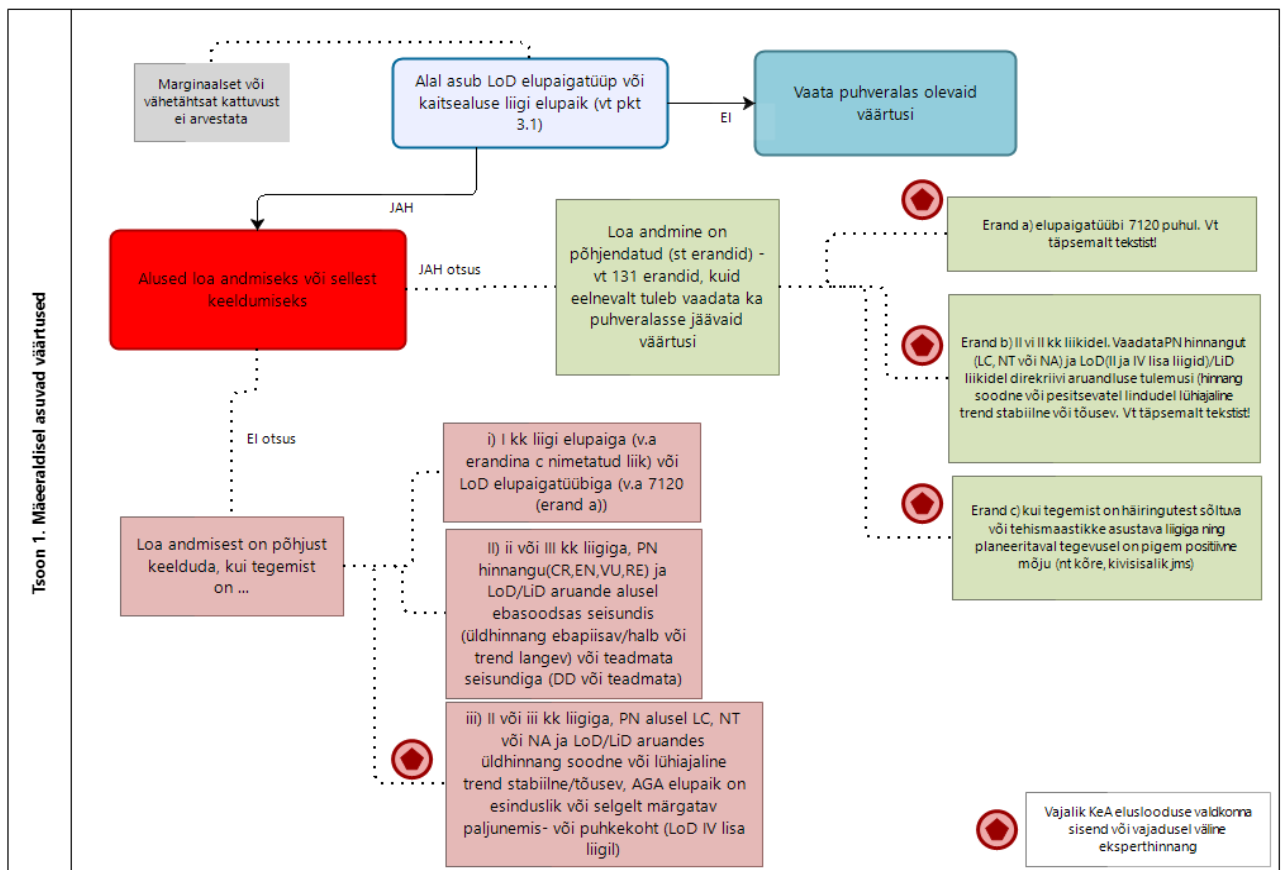
3. Otsustuskohad

3.1 VÄÄRTUSED ASUVAD MÄEERALDISEL JA SELLE TEENINDUSMAAL-TSOON 1

(vt joonis 1)

Mõju hindamiseks tuleb hinnata, kas tsoonis 1 asub **LoD elupaigatüüp** (n=60) **või kaitsealuse liigi elupaik** (kõik I-III kaitsekategooriasse (kk) kuuluvad liigid (n=568)).

Kattumine on marginaalne või vähetähtis (nt tegemist on nn piiritlemise veaga ehk tegelikkuses on tegemist kahe polügooni piirnemisega või kattuv ala moodustab kogu elupaigast väga väikese (<5% elupaiga pindalast) osa, **mis on seejuures väheesinduslik ning planeeritav tegevus ei too kaasa elupaiga täiendavat fragmenteerumist**)). Kattumise marginaalsust/vähetähtsust tuleb siiski hinnata juhtumipõhiselt! Seda hindab maapõuebüroo spetsialist, kaasates vajadusel asjakohase eluslooduse valdkonna spetsialisti)

Joonis 1. Tsoon 1: väärtused asuvad mäeeraldisel ja selle teenindusmaal.

Puudub alus loa andmise keeldumisest (st erandid), kui tsoonis 1 asuvad:

- a) **Elupaigatüüp**, mille esinduslikkus on **D** või tegemist on **elupaigatüübiga 7120** (rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad) ning **KeA eluslooduse valdkonna eksperthinnanguga leitakse**, et konkreetse elupaigatüübi polügooni kaitsmine ei ole prioriteetne (*nt on nad uuendatud kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirjas*);
- b) **II või III kk liigid, mille:**
- liigi hinnang on viimase PN hinnangu alusel **soodne (LC), ohulähedane (NT) või mittehinnatav (NA)** (Tableaus asuv tööriist PN hinnangutega: <https://tableau.kemit.ee/#/views/Riiklikupunasenimestikuviimanekinnitatudhinnang/Punasenimestikuhinnangliigiti?iid=1>) ning
 - LoD (II ja IV lisasse kuuluvatel liikidel) on viimane üldhinnang aruandes **soodne** ning
 - LiD liikidel ka (!) **direktiivi aruandluse kohaselt soodne**, (vaadatakse ainult pesitsevatel liikidel) on **lühiajaline trend stabiilne või tõusev**.
 - II või III kk liigil, kes ei ole LoD IV lisa loomaliik,
 - tegemist on **väheesindusliku elupaigaga või vähetähtsa elupaiga osaga**
 - jälgida tuleks mh liigi kaitstuse miinimumnõude täitmist looduskaitseaduse § 48 alusel, (vt ptk 5. Infoallikad).
 - Hinnangu peab andma liigiekspert, kas KeAst või välisekspert. LoD IV lisa loomaliigi puhul **ei tohi** seejuures tegemist olla **selgelt märgatava paljunemis- ja puhkekohaga** (st teemaks käsitiivalised ja osad kahepaiksed)⁵. **Rakendada tuleb isendikaitse põhimõtteid** (LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse nõuded), st keelatud on loomaliigi isendi tahtlik häirimine paljunemise, poegade kasvatamise, talvitumise ja rände ajal ning nt elupaiga säilimiseks tuleb taimed ümber istutada/kahepaiksed ümber asustada.
- c) Liigid, mis on **häiringutest sõltuvad või tehismaastikke asustavad** (vt ptk 5.1) ning planeeritaval tegevusel on pigem positiivne mõju elupaiga kvaliteedile ning kohaliku asurkonna tuleviku potentsiaalile. Häiringuperioodil (kaevandamisloa kehtivusperiood) peab olema tagatud asurkonna tuumikala(-alade) kaitse.

Loa andmisest on alust keelduda, kui tsoonis 1 asub (eelnevalt nimetatud punktid nõ teistpidise loogikaga) (veenduda tuleb andmete ajakohasuses!):

- a) **LoD elupaigatüüp⁶** (v.a elupaigatüüp 7120, esinduslikkusega D);

⁵ LKS § 51 prim 2 kohaselt

⁶ Tegemist on keskkonnaohuga KeÜS mõistes. Selle sätte sisustamisel tuleb lähtuda LKS § 3 lg 1, mis ütleb et loodusliku elupaiga seisund loetakse soodsaks, kui selle looduslik levila ja alad, mida elupaik oma levila piires hõlmab, on muutumatu suurusega või laienemas ja selle pikaajaliseks püsimiseks vajalik eriomane struktuur ja funktsioonid toimivad ning tõenäoliselt toimivad ka prognoosimisulatusse jäävas tulevikus ja elupaigale tüüpiliste liikide seisund on soodus vastavalt käesoleva paragrahvi lõikele 2. Kuna tegemist on väljaspool Natura ala/kaitseala toimuva tegevusega siis hindamaks kas nõ elupaiga kadu saab tolereerida, tuleb vaadata loodusdirektiivi aruannet (<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/>). Direktiivi aruandes on eraldi andmeplokk „Area“ kus on ka selline näitaja nagu FRV (Favourable reference value). Sisuliselt on tegemist üleriigilise sihtasemega, mis pindala meil vastavat elupaigatüüpi peab säilima et ma saaksime öelda, et pindala vaates on seisund soodne. Kui pindala väheneb siis antakse hinnang mittesoodne, ehk siit me saame omakorda järeldada seda, et kui kaevandamise tulemusena kas siis eraldiseisvalt või kumulatiivselt koosmõjus teiste

- b) I kk liigi elupaik (v.a sama peatüki punktis c nimetatud liik)
- c) II või III kk liik (v.a sama peatüki punktis c nimetatud liik), kes
 - a. kuulub PN hinnangu alusel kategooriasse **ohustatud (CR, EN, VU), piirkonnas väljasurnud (RE) või puuduliku andmestikuga (DD)** ning
 - b. **LoD** aruande kohaselt (vaadatakse ainult II ja IV lisa liikidel) on **üldhinnang teadmata või ebapiisav/halb (U1/U2)** ning
 - c. **LiD** (vaadatakse ainult pesitsevatel liikidel) on **lühiajaline trend teadmata või langev**.
- d) II või III kk liik (v.a sama peatüki punktis c nimetatud liik), kelle
 - a. kategooria on viimase PN hinnangu alusel **soodne (LC), ohulähedane (NT) või mittehinnatav (NA)** ning
 - b. LoD (II ja IV lisasse kuuluvatel liikidel) ning LiD liikidel ka (!) **direktiivi aruandluse kohaselt soodne**, st LoD liikidel (II ja IV lisa liigid) on viimane üldhinnang aruandes soodne ja LiD liikidel (vaadatakse ainult pesitsevatel liikidel) on lühiajaline trend stabiilne või tõusev. **AGA**, tegemist on väga esindusliku elupaigaga või LoD IV lisa loomaliigi puhul selgelt märgatava paljunemis- ja puhkekohaga.

Erandi tegemiseks ja loa andmisest keeldumisel elupaiga kvaliteedi hinnangu andmiseks on vajalik sisend või eksperthinnang (KeA eluslooduse valdkonna pädev spetsialist või vajadusel/võimalusel asutuseväline liigi- või elupaigaspetsialist, kellel oleksid eelkõige üldökoloogilised teadmised ning lisaks sellele konkreetse liigi või elupaiga teadmised)

NB! I kk liikide puhul puudub kaalutluskoht, v.a juhul kui elupaiga kattumine mäeeraldise ja selle teenindusmaaga on marginaalne või vähetähtis ning liik kuulub punkti 3.1 erandi c alla.

3.2 VÄÄRTUSED ASUVAD PUHVERALAL TSOON 2

(vt joonised 2-4)

Puhverala nimetatakse ala, mis asub mäeeraldise ja selle teenindusmaa välispiirist:

- 250 m kaugusel- liiva ja kruusa karjääridel
- 360 m kaugusel - lubja ja dolokivi karjääridel
- 500 m kaugusel- turbatootmisaladel⁷

Elupaigatüüpidel (vt joonis 2):

1. Elupaigatüübi üldhinnang on **direktiivi aruande alusel soodne – puudub alus loa andmisest keeldumiseks.**

teguritega see pindala veel väheneb, siis tegemist on keskkonnaohuga. Soodsat seisundi sihttasest ei saa kunagi saavutada ega kui pindala pidevalt väheneb.

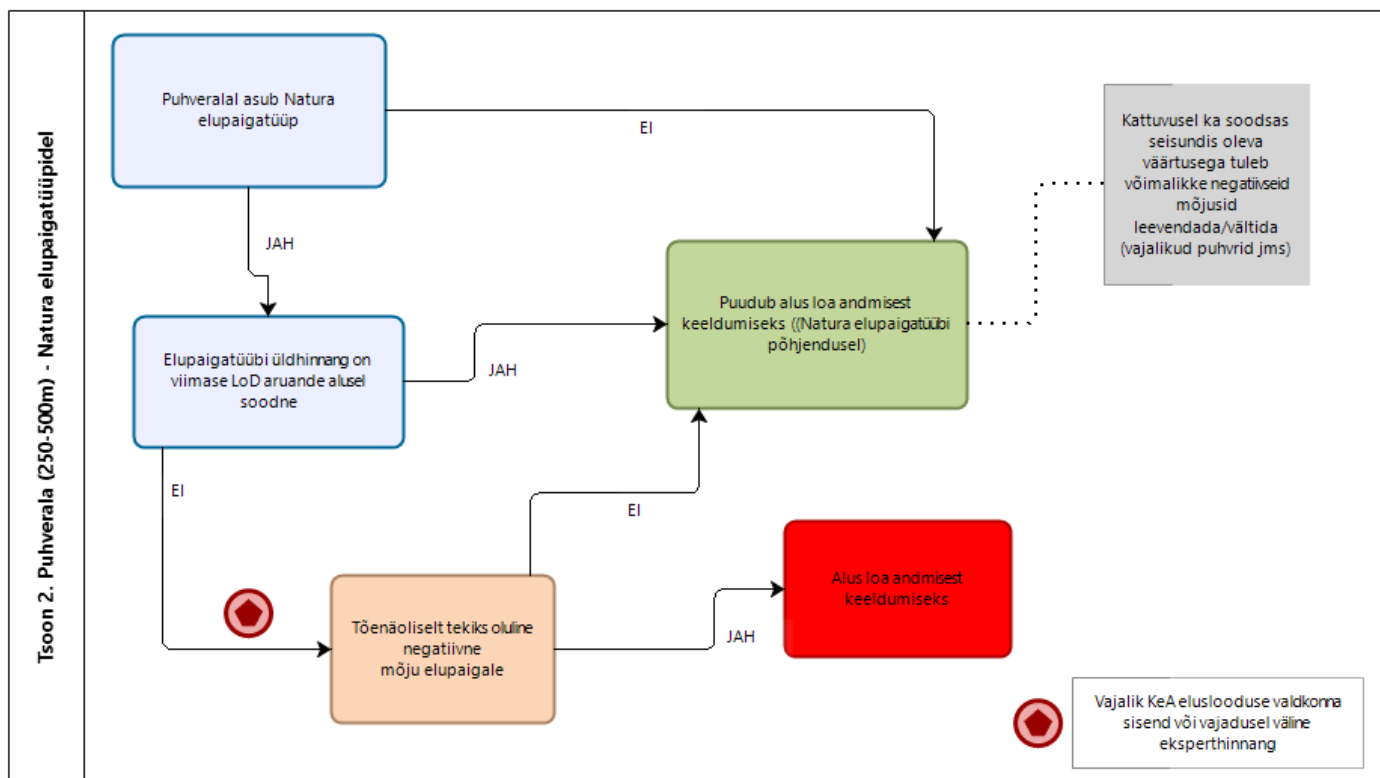
Riigikohus andis siin järgmise suunise " kaevandamise tagajärjel tekkivat elupaigatüübi kadu tuleb vältimatult käsitada olulise keskkonnahäiringuna. Oluliseks häiringuks tunnustamine sõltub sellest, kui suur on elupaigatüübi kao mõju elupaigatüübi üleriigilisele seisundile."

⁷ Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi poolt Skepast&Puhkim OÜ-lt tellitud töö nr 2022-0051: Harjumaa maavarade teemaplaneering II etapp. Kaevandamise võimaluste kategoriseerimine ja valitud kriteeriumid.

Harrylt vastav viide, kui link taas toimima hakkab

Kuid jälgida tuleb minimaalse vahemaa olemasolu (nt metsaelupaikadel 30m⁸) elupaigatüübi ja mäeeraldise ja selle teenindusmaa vahel, et leevendada/vältida võimalikke negatiivseid mõjusid!

2. Elupaigatüübi üldhinnang on direktiivi aruande alusel **ebasoodne** (U1, U2) või **teadmata** – on alus loa andmisest keeldumiseks.
 - a. **Otsustamiseks on vajalik sisend** (nt piirkonna eest vastutav kaitseplaneerija või metsahoiu spetsialist), kus võetakse mh arvesse kaevandamisviisi ja elupaigatüübi iseloomu, loodusmaastiku sidususe tagamise aspekte jms.
 - b. Kui üldhinnangu andmed puudulikud, siis tuleb teha inventuur. Ja kui selgub, et on väga väärtuslik leiukoht, siis tuleb pigem eitav vastus.

Joonis 2. Tsoon 2 (puhverala): Natura elupaigatüüpidel.

Liikidel (vt joonis 3):

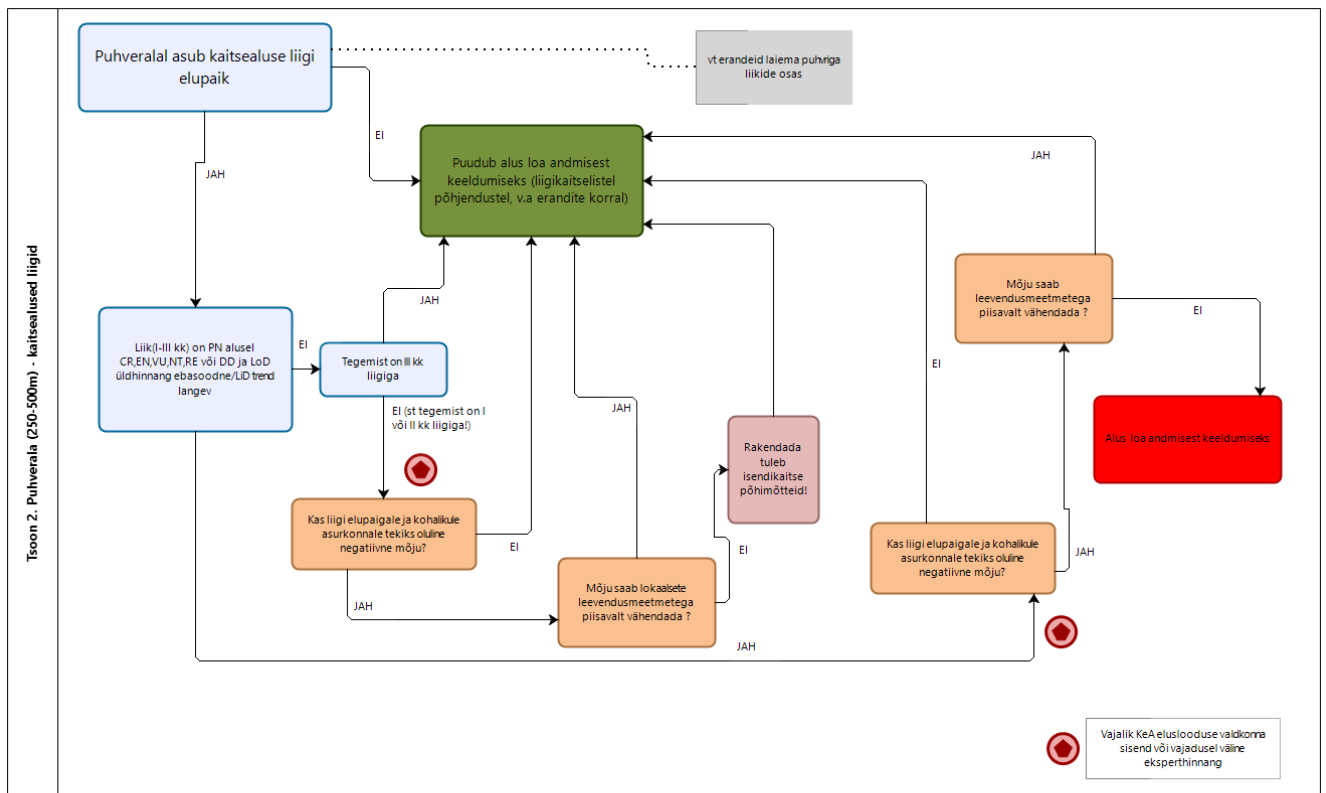
1. **Esineb alus loa andmisest keeldumises** kui tsoonis 2 asub:
 - a. Kaitsealune liik, mis kuulub viimase PN Eesti ohustatuse hinnangu järgi **ohustatud** (CR, EN, VU), **ohulähedasse** (NT) või **piirkondlikult väljasurnud** (RE) või **puuduliku andmestikuga** (DD) kategooriasse või

⁸ Runnel, K. 2021. RMK rakendusuring „Kaitstavate metsafragmente eesmärgipärasuse suurendamine”

- b. Kaitsealune liik, mille üldhinnang viimase LoD hinnangu alusel (II ja IV lisa liigid) on **ebasoodne** (U1/U2) või
- c. Kaitsealune liik, mille hinnang LiD alusel on lühi- ja pikaajaline arvukuse või leviku trend on **langev** või teadmata ning konkreetsele kaitstava liigi elupaigale eksisteerib **tõenäoliselt oluline negatiivne mõju**, mida ei saa lokaalsete leevendusmeetmetega piisavalt vähendada

2. **Puudub alus loa andmisest keeldumiseks** kui tsoonis 2 asub

- a. III kk liik, kelle seisund on PN alusel **soodne** (LC) või **mittehinnatav** (NA) ning direktiivi liikidel on üldhinnang viimase LoD hinnangu alusel soodne või LiD alusel on lühi- ja pikaajaline arvukuse trend stabiilne/tõusev. Mõju konkreetsele liigi elupaigale hindama ei hakata ning MB spetsialist ei pea kaasama eluslooduse valdkonna spetsialisti!
- b. I või II kk liik, kelle seisund on PN alusel **soodne** (LC) või **mittehinnatav** (NA) ning direktiivi liikidel on üldhinnang viimase LoD hinnangu alusel soodne või LiD alusel on lühiajaline arvukuse trend stabiilne või tõusev – **puudub alus loa andmisest keeldumiseks** (v.a juhul kui tegemist on LoD IV lisa loomaliigi selgelt märgatava paljunemis- ja puhkekohaga ning sellele tekkivat negatiivset mõju ei ole võimalik leevendada). Vajalik siiski eksperthinnang (KeA eluslooduse valdkonna spetsialisti või arendaja poolt tellitud) mõju tekke ja leevendusmeetmete osas! Olulise mõju ilmnemisel, kuid puuduvate leevendusmeetmete puhul tuleb **rakendada isendikaitse põhimõtteid!** Vajalik liigispetsialisti poolt koostatud sisend (eluslooduse valdkonna pädev spetsialist).

Joonis 3. Tsoon 2 (puhverala): kaitsealused liigid.

3.2.1 Puudub alus loa andmisest keeldumiseks kui elupaigatüüp või kaitsealuse liigi elupaik asub väljapool puhverala (tsoon 2) (v.a ptk 3.2.1.1 välja toodud erandid), siis eeldatakse olulise keskkonnamõju puudumist.

**3.2.1.1 Erandi: liigid ja elupaigatüübid, kelle puhul analüüsitakse väärtuse olemasolu (st kattumist EELISes oleva elupaigaga) laiemas puhvril (vt joonis 4):
Erandiks olevate liikide puhul (joonis 4) tuleb võtta KeA eluslooduse sisendi või väline ekspert hinnang.**

- a) Puhveralade määramine sootüüpide ja rabade puhul:
 - a. põhjavee toiteliste sootüüpide (7140, 7160, *7210, *7220, 7230) kaugus mäeeraldisest peaks olema vähemalt 1000 m ja
 - b. rabadel (*7110) 500 m rabanõlvast⁹ ning seejuures tuleb puhveralade planeerimisel tuleb lähtuda eelkõige soode veerežiimi säilitamise vajadustest;
- b) Puhveralade määramine liikide puhul:
 - a. must-toonekurg 10 km¹⁰,
 - b. Kaljukotkas (sh segapaar) 5000m ,
 - c. suur-konnakotkas 3000 m,
 - d. teised kotkad 2000 m (kalakotkas, madukotkas, merikotkas, väike-konnakotkas),
 - e. kanalised: (metsis (II kk), teder (III kk), laanepüü (III kk), rabapüü) 1000 m
 - f. Röövlinnud: (kassikakk, habekakk, väikepistrik, kanakull (II kk), välja-loorkull (III kk)) 500 m^{11,12,13}. *Liigid, kellel eelnevas lauses kaitsekategooriat välja ei ole toodud kuuluvad I kk-sse.*

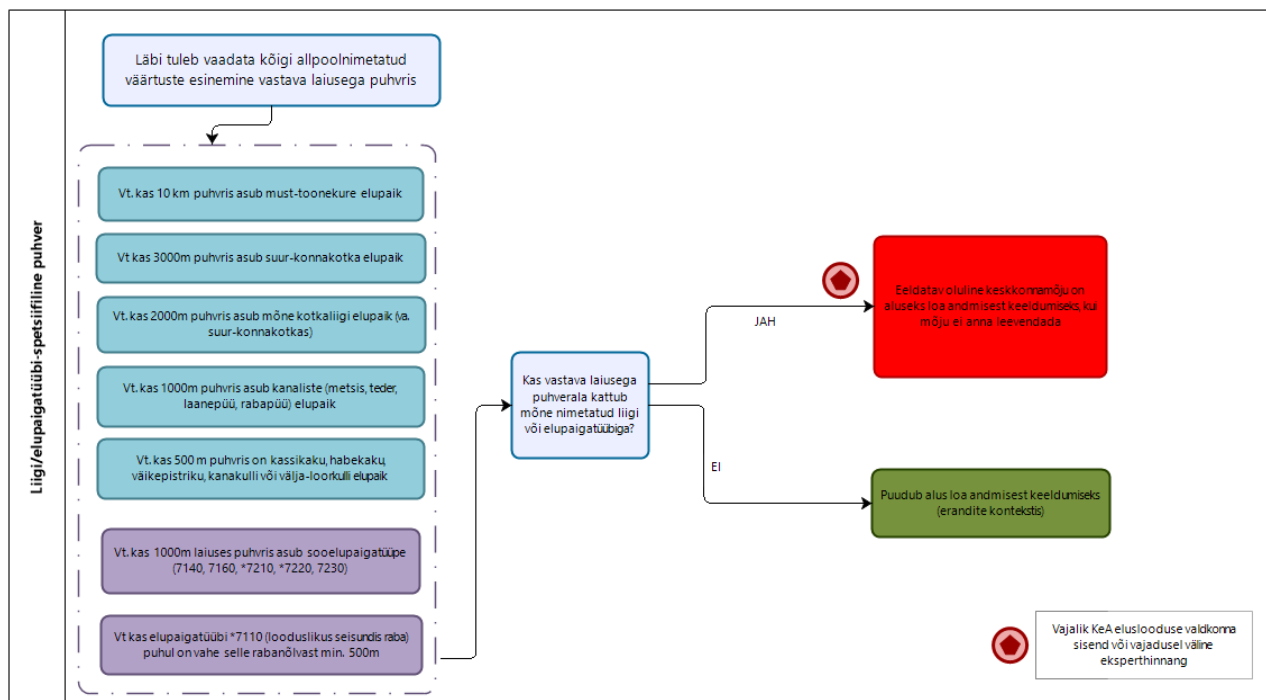
⁹ Paal & Leibak 2013. Eesti soode seisund ja kaitse (ptk 7.5.2 Soovitusi puhvertsoonide rajamiseks lk 128-130). <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/113298>

¹⁰ Must-toonekure kaitse tegevuskava (kinnitamata versioon)

¹¹ Keskkonnaameti 2021. aastal koostatud juhis „Maismaa tuuleparkide mõjust elustikule ja Keskkonnaameti soovitused nende planeerimise kohta kohaliku omavalitsuse üldplaneeringutes“; ülejäänud kaitsealustel röövlindudel piisab 500 m puhvril tuginedes allikale: Kontanen, Nevalainen, Lõhmus 2004. Röövlinnud ja metsamajandus. EV Keskkonnaministeerium & Eesti Entsüklopeedikirjastus. Ptk 5. Liigiline ülevaade lk 35-81.

¹² Keskkonnaministeeriumi tellikusel EOÜ poolt 2022. aastal koostatud „Üle-eestiline maismaalinnustiku analüüs“: https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2022-12/L%C3%B5pparuanne%20-%20%C3%9Cle-eestiline%20maismaalinnustiku%20anal%C3%BC%C3%BCs_0.pdf

¹³ Kontanen, H., Nevalainen, T., Lõhmus, A. 2004. Röövlinnud ja metsamajandus. EV Keskkonnaministeerium & Eesti Entsüklopeedikirjastus. Ptk 5. Liigiline ülevaade lk 35-81.

Joonis 4. Tsoon 2 (puhverala): liigi ja elupaigatüübi spetsiifilised puhvrid.

Sisendi/eksperthinnangu andmisel keskenduda mh potentsiaalselt oluliste toitumisalade kaitsele (need ei kajastu EELISes!) ning mõju vältimisele veerežiimi ja veekogude seisundi osas. Teisalt tuleb arvestada ka võimalusega, et nt karjääri rekonstrueerimise järgselt võib mõju liigile olla positiivne (nt kui karjäär korrastatakse veekoguks ja seejuures arvestatakse kahepaiksetele vajalike elupaiganõuetega võib see must-toonekure toitumistingimusi piirkonnas parandada). Sellisel juhul tuleb see asjaolu sisendis/eksperthinnangus välja tuua, kuid kriitiliselt tuleb arvestada nt piisava hulga toitumis- ja/või sigimisalade säilimisega häiringuperioodi (kaevandamisloa kehtivuse) ajal. Puhvrise jäävate liigi elupaikade puhul arvestatakse kõigi registrisse kantud elupaikadega (st nende asustusajalugu ei ole määrav).

4. Elupaikade ja liikide soodsa seisundi tagamine ja LKS-ist tulenevad sellekohased põhimõtted

LKS-i eesmärgiks on:

1. looduse kaitsmine selle mitmekesisuse säilitamise, **looduslike elupaikade** ning loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku **liikide soodsa seisundi tagamisega**;
2. kultuurilooliselt ja esteetiliselt väärtusliku looduskeskkonna või selle elementide säilitamine;
3. loodusvarade kasutamise säästlikkusele kaasaaitamine.

LKS-i alusel loetakse seisund soodsa (LKS § 3):

1. Loodusliku elupaiga seisund loetakse soodsaks, kui selle **looduslik levila ja alad**, mida elupaik oma levila piires hõlmab, on **muutumatu suurusega või laienemas** ja selle **pikaajaliseks püsimiseks vajalik eriomane struktuur ja funktsioonid toimivad** ning tõenäoliselt toimivad ka prognoosimisulatusse jäävas tulevikus ja elupaigale tüüpiliste liikide seisund on soodus (vt punkt 2)
2. Liigi seisund loetakse soodsaks, kui selle asurkonna arvukus näitab, et liik säilib kaugemas tulevikus oma looduslike elupaikade või kasvukohtade elujõulise koostisosana, kui **liigi looduslik levila ei kahane** ning liigi **asurkondade pikaajaliseks säilimiseks** on praegu ja tõenäoliselt ka edaspidi olemas piisavalt suur elupaik.

Looduse kaitsel lähtutakse seejuures tasakaalustatud ja säästva arengu põhimõtetest, kaaludes iga kord alternatiivsete, looduskaitse seisukohalt tõhusamate lahenduste rakendamise võimalusi (LKS § 2 lg 2).

Liikide ja elupaikade soodsa seisundi tagamiseks on alapõhiste otsuste tegemisel seega asjakohane arvestada järgmiste (üleriigiliste) näitajatega/hinnangutega/põhimõtetega:

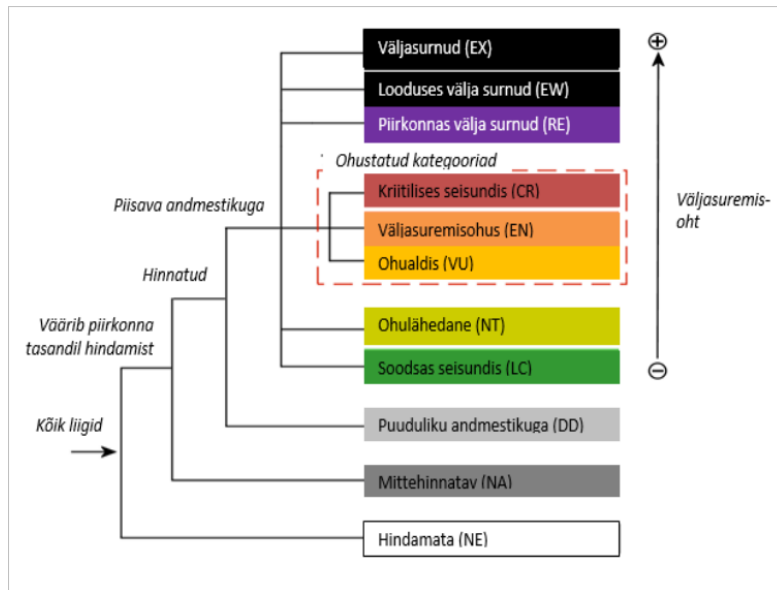
1. Riiklik punase nimestiku hinnang (liikide puhul viimane hinnang);
2. Loodus- ja linnudirektiivi viimaste aruannete tulemus (loodusdirektiivi elupaigatüübid ja II ja IV lisa liigid ning linnudirektiivi liigid (pesitsevad liigid));
3. Tundlikumate elupaikade/liikide puhul laiemate puhvertsoonide kehtestamine.

Kaalutusotsuse tegemisel on otstarbekas arvestada mh liigi kaitstuse protsendi ning selle miinimumnõude täitmise hetkeseisuga.

Liikide kaitstus: <https://tableau.kemit.ee/#/views/Liikidekaitstus-ts/Kuvamiseks?iid=2>

5. Infoallikad

- **Liikide punase nimestiku hindamine (vt Joonis 5, kus on näha ohustatuse kategooriad):** EELIS -> Nimekirjad -> Liikide ja jahi valdkond -> Liikide ohustatuse hindamised. Vaadata liigi Riikliku punase nimestiku kategooriat (viimast hinnangut (sigiv asurkond), st hilisemat kui 2016 hinnangut).

Joonis 5. Piirkondlikul tasemel kasutatavad ohustatuse kategooriad (IUCN 2012b)

Tableaus asuv tööriist PN hinnanguga:

<https://tableau.kemit.ee/#/views/Riiklikupunasenimestikuviimanekinnitatudhinnang/Punasenimestikuhinnangliigiti?iid=1>

- **Loodusdirektiivis olevate liikide nimekiri ja viimased seisundi andmed:**
<https://kliimaministerium.ee/sites/default/files/documents/2021-07/Loodusdirektiivi%20liikide%20nimekiri.pdf>
- **Loodusdirektiivi elupaigatüübid ja viimased seisundi andmed:**
<https://kliimaministerium.ee/sites/default/files/documents/2021-07/Elupaigat%C3%BC%C3%BCpide%20seisund%202019.pdf>
- **Linnudirektiivi liikide nimekiri ja populatsioonide trendid:**
<https://kliimaministerium.ee/sites/default/files/documents/2021-07/Linnudirektiivi%20liikide%20nimekiri.pdf>
- **Seisundi info ametlikud allikad:**
 1. Loodusdirektiivi puhul (Member state level -> kõige viimane periood -> valida liigirühm ja riik): <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/>
 2. Linnudirektiivi puhul: <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/>

Oluline lisainfo sisendis/eksperthinnangus seisukoha kujundamisel:

- Liikide kaitstuse andmed (Tableausse vajalik juurdepääsu taotlemine kui see puudub!): <https://tableau.kemit.ee/#/views/Liikidekaitstus-ts/Kuvamiseks?iid=1>
- Ehitusmaavarade uuringu- ja kaevandamisalade korrastamise käsiraamat: https://loodusveeb.ee/sites/default/files/inline-files/korrastamise_rmt_2017.pdf
- Metsamajandamise tabel (Z:\Liigikaitse büroo\juhised)

5.1 Häiringutest sõltuvate või tehismaastikke asustavate liikide nimekiri (vajab koostamist koostöös liigispetsidega):

1. Taimed: madal unilook (II), harilik sookold (II), hall käpp (III), soohilakas (II), sooneiuvaip (III), mägi-naistepuna (II), alpi nurmikas (II), palu-karukell (II), metskevadik (III), kahvatu seensamblik (II), ...
2. Loomad: kõre (I), kivisisalik (II), valgelaup-rabakiil (III), kaldapääsuke (III), tedrel (III) mänguperioodil, ...

Kaevandamise käigus tuleb tagada asurkonna säilimine ning seisundi säilimise ning eelistatult paranemise potentsiaal peale kaevandustegevuse lõppemist! Vältida ning minimeerida tuleb kumulatiivsete negatiivsete mõjude tekkimist asurkonnale ning neid mõjusid ajaliselt hajutada (Männiku püsielupaiga näide kõre ja kivisisaliku puhul).

5.2 Loodusdirektiivi elupaigatüüpide ajakohaste andmete ajaline määrang (Tabel 1)

Tabelis 1 on välja toodud ajaline määrang elupaigatüüpide, mis ajani loetakse andmed ajakohaseks. Andmete ajakohasuse määrang põhineb KeA looduskaitse planeerimise osakonna sisemisel praktilisel elupaigatüüpide inventuuride tellimisel (inventuuride valiku kriteeriumid).

Tabel 1. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide ajakohaste andmete ajaline määrang

Ajakohaste andmete ajaline määrang (aastates)	Elupaigatüüp (kood)
12	1150*, 1210, 1220, 1230, 1310, 1620, 1640, 2110, 2120, 2130*, 2140*, 2190
15	1630*, 6210, 6210*, 6270*, 6280*, 6410, 6430, 6450, 6510, 6530*
20	2180, 9010*, 9020*, 9050, 9060, 9070, 9080*, 9180*, 91D0*, 91E0*, 91F0
30	2320, 2330, 3110, 3130, 3140, 3150, 3160, 3180*, 3260, 4030, 5130, 7110*, 7120, 7140, 7150, 7160, 7210*, 7220*, 7230, 8210, 8220, 8240*, 8310